

Miten luen tuloslaskelmaa? 2

Miten tulkitset tasetta? 5

SBB - Solutions for Business and Brains Oy
Kylänvanhimmankuja 7
00640 Helsinki

Gsm 050-3570 857

Email pekka.aho@sbb.fi

www.sbb.fi

Miten luen tuloslaskelmaa?

Yrityksen **tilinpäätös koostuu kahdesta osasta** eli tuloslaskelmasta ja taseesta.

Tuloslaskelma kertoo viimeisimmän tilikauden tapahtumista erityisesti kannattavuuden näkökulmasta.

Taseessa on summattuna kaikki yritykseen sen elinaikana kertynyt varallisuus ja velat eri sidosryhmille.

Tuloslaskelman ja taseen luotettavuus on parantunut merkittävästi viime vuosina. Lainkin mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva yrityksen tuloksesta (=tuloslaskelma) ja taloudellisesta asemasta (=tase).

Ennen vuotta 1993 tuloslaskelma palveli ensisijaisesti verottajaa ja lakikaan ei vaatinut, että sen pitäisi antaa oikea kuva yrityksestä. Eikä se todellakaan antanut oikeaa kuvaa, vaan ymmärrettävistä syistä yritykset yrittivät näyttää mahdollisimman pientä verotettavaa tulosta. Näiltä ajoilta on peräisin vieläkin yleinen käsitys, että tilinpäätöstiedot ovat epäluotettavia ja vaativat siksi ammattitaitoista tulkitsijaa eli tietojen "oikaisijaa". Onneksi nyt Suomessa noudatetaan EU:n direktiivejä tilinpäätöstietojen esittämisessä ja tavoitteena on, että kaikki sidosryhmät saisivat "oikean ja riittävän kuvan" yrityksestä.

Uuden tuloslaskelman rakenne on sellainen, että alkupää kuvaa yrityksen varsinaisen liiketoiminnan kannattavuutta mahdollisimman luotettavasti ja vasta viimeisillä riveillä käsitellään yrityksen ja verottajan välisiä asioita.

Liikevoitto kuvaa parhaiten varsinaisen toiminnan kannattavuutta.

Liikevoitto saadaan vähentämällä tuotoista toiminnan juoksevat kulut ja liiketoimintaan kuuluvan omaisuuden poistot sekä mahdolliset arvonalentumiset. **Tuotot samoin kuin kaikki kulut ovat tuloslaskelmalla ilman minkäänlaisia veroja.** Varsinaisen liiketoiminnan kulut voidaan ryhmitellä kululajeittain (ostot, henkilöstökulut, poistot, arvonalentumiset) tai toimintoittain (hankinnan, valmistuksen, myynnin ja hallinnon kulut). Ryhmittely ei vaikuta liikevoiton suuruuteen.

Poistot ovat liiketoiminnassa käytettyjen pysyvien vastaavien (rakennukset, koneet ja kalusto) kulumista vastaava kuluosuus hankintahinnasta. Esimerkiksi verottomana 10 000 euroa maksanut mikrotietokone ei kirjaudu hankintavuotena kokonaan kuluksi tuloslaskelmalla, vaan siitä saa kirjata kuluksi vain kulumista vastaavan osuuden. Jos mikron käyttöikä on suunniteltu 4 vuotta, niin silloin kultakin käyttövuodelta kirjataan kuluksi 2500 euroa. Jos tilikauden aikana mikro on ollut vain osan aikaa käytössä, niin silloin kuluksi saa kirjata vain käyttöaikaa vastaavan osuuden.

Arvonalentumiset ovat poistoja suuremmat arvonalentumiset esimerkiksi konerikkojen takia tai vaihtuvien vastaavien (varastot ja tilisaatavat) poikkeuksellisia arvonalentumisia esimerkiksi varaston pilaantumisen tai asiakkaan konkurssin takia.

Yritys voi kaunistella liikevoittoaan.

Yrityksillä on luonnollisesti tarvetta näyttää mahdollisimman hyvää liikevoittoa varsinkin huonoina aikoina. **Yleisin tapa “meikata” tulosta on omaisuuden myynti**, jonka voi kirjanpitolain mukaan tietyin edellytyksin kirjata vuoden tuotoksi kohtaan liiketoiminnan muut tuotot. Varovainen analysoija siirtää kyseiselle riville ilmestyneet suuret summat tuloslaskelman loppuosaan kohtaan satunnaiset tuotot, minne nimensä mukaisesti pitäisi aina merkitä kertaluontoiset omaisuuden myynnit.

Pienissä perheyrityksissä liikevoittoa ja samalla koko tilikauden verotettavaa tulosta voi parantaa siten, että omistajille **ei makseta täyttä palkkaa**, vaan toimeentulo hoidetaan osinkojen kautta. Tällöin omistajien tuloihin sovelletaan pääosin pääomaveroaastetta ja vain osa tuloista jää progressiivisen tuloveron piiriin. Jos näin on menetelty (eli yleensä aina), niin analysoijan kannattaa lisätä henkilökuluihin noin 25 000 euroa per omistajatyöntekijä, jotta liikevoitto olisi vertailukelpoinen muiden yritysten kanssa. Joidenkin yhtymien myytyä huonosti kannattavia osiaan toimivalle johdolle on nähty hämmästyttäviä liikevoiton kasvuja, koska toimiva johto on luopunut palkoistaan. Palkkakorjauksen jälkeen parannusta ei välttämättä ole ollut lainkaan.

Arvonalentumisten kirjaamisvuotta voi myös siirtää laillisesti eteenpäin, koska kirjaus on tehtävä vasta kun menetys on varma. Tilisaatavan menetys on pakko kirjata näkyviin vasta, kun asiakas on lopullisesti asetettu konkurssiin eli käytännössä useita vuosia sen jälkeen kun menetys on ollut jo ilmeinen. Varastotavaran voi myös arvioida menettäneen arvonsa vasta tammikuussa eikä joulukuussa, joten kulukirjauksen voi jättää pois tuloslaskelmalta.

Liikevoiton jälkeen tuloslaskelmalla käsitellään rahoituksen tuotot ja kulut.

Rahoitustuotot eritellään sen mukaan, millainen omistussuhde saajalla on antajaan. Jos tuotot tulevat konsernin sisältä, niin kyseessä on enemmänkin sisäinen tuloksensiirto eikä varsinainen tuotto. **Vain ulkoa tulleet rahat rikastuttavat konsernia**. Yleisohjeena voikin sanoa, että pelkkää konsernin emoyhtiötä ei kannata analysoida, koska sen tuotot ja kulut voivat olla pitkälti sisäisiä järjestelyjä.

Rahoitustuottojen ja –kulujen määrä vaihtelee sen mukaan, kuinka paljon sijoitusomaisuutta ja velkoja yritykselle on kertynyt. Tässä mielessä ne eivät kuvaa pelkästään tilikauden tapahtumia, vaikka ovatkin tilikauden tuottoja ja kuluja. Esimerkiksi vuonna 1995 liikevoitolla mitaten Tuko oli suhteellisesti ottaen kannattavampi kuin Kesko. Keskolla oli kuitenkin rahoitustuottoja 40 me enemmän kuin kuluja ja Tukolla taas kuluja 52 me enemmän. Pelkästään rahoituksesta johtuen voitto ennen satunnaisia eriä oli Keskolla siten 92 me parempi kuin Tukolla.

Liikevoiton jälkeiset rivit voivat antaa väärän mielikuvan yrityksen kannattavuudesta.

Rahoituserät voivat peittää todellisen kannattavuuden. Rikas yhtiö voi menettää tehokkuuttaan monta vuotta peräkkäin, koska rahaa tulee riittävästi muutenkin. Satunnaiset tuotot eli yleensä omaisuuden myynti on tietysti vielä kyseenalaisempi tapa hoitaa vuoden kirjanpidollinen tulos kuntoon. Satunnaiset tuotot eivät paranna todellista kannattavuutta, mutta vaikuttavat luonnollisesti yrityksen maksuvalmiuteen ja voivat siksi olla ratkaisevia heikossa kunnossa olevassa yrityksessä.

Viimeisenä tuloslaskelmalla ovat verotukselliset erät.

Yrityksellä on jonkin verran mahdollisuuksia siirtää verojen maksua tilikaudelta toiselle. Aikaisemmin järjestelymahdollisuuksia oli paljon ja siksi yksittäisen vuoden tuloslaskelma saattoi antaa hyvinkin virheellisen kuvan. Nykyisistä keinoista tärkein on poistoeron kasvattaminen tai purkaminen. Verotuksessa voidaan tehdä tarkoin määritellyissä rajoissa suuremmat kuin suunnitelman mukaiset poistot. Nämä ylipoistot näytetään rivillä poistoeron lisäys ylimääräisinä vuosikuluina, jolloin verotettava tulos pienenee. Ylipoistot täytyy kuitenkin purkaa tulevina vuosina tulokseen (=poistoeron vähennys), jolloin niidenkin osalta joudutaan maksamaan verot. **Eri vuosina kertyneiden ylipoistojen verosuus on käytännössä korotonta lainaa verottajalta yritykselle ja helpottaa siten erityisesti yrityksen maksuvalmiutta.**

Luotettavan kuvan saamiseksi tarvitaan vähintäänkin kolmen vuoden tuloslaskelmat.

Yleensä vuosittaiset tulosjärjestelyt purkautuvat parin vuoden viiveellä. Siksi kolmen vuoden tuloslaskelmista nähdään jo todellinen kehityssuunta, jota täytyy kuitenkin suhteuttaa yleisiin suhdanteisiin. **Noususuhdanteessa hyvän yrityksen tunnusmerkki on, että liikevoitto kasvaa nopeammin kuin liikevaihto. Vastaavasti laskusuhdanteessa liikevoitto ei saisi pudota nopeammin kuin liikevaihto.**

Parhaiten yrityksen tuloslaskelma avautuu, jos rinnalle otetaan tärkeimpien kilpailijoiden tuloslaskelmat. Jos lisäksi laskee tunnusluvut ja tekee analyysit, joiden avulla saa markkinoiden kasvun vaikutukset ja yrityksen omien toimenpiteiden vaikutukset erilleen, niin silloin meille syntyy todella hyvä kuva yrityksen kilpailukyvyistä.

Virallinen tilinpäätös on myös erinomainen lähtökohta tulosennusteille, koska siinä on mukana kaikki senhetkiset tulokseen vaikuttavat tekijät.

Miten tulkitsen tasetta?

Yrityksen tilinpäätös koostuu tuloslaskelmasta ja taseesta. Taseessa on yhteenlaskettuna kaikki yritykseen sen elinaikana kertynyt varallisuus ja velat eri sidosryhmille. Tuloslaskelma kertoo viimeisimmän tilikauden tapahtumista erityisesti kannattavuuden näkökulmasta.

Tuloslaskelman tulkintaa käsiteltiin lehden edellisessä numerossa olevassa artikkelissa.

Tase kertoo yrityksen taloudellisen aseman tilikauden viimeisenä päivänä.

Tase muodostuu kahdesta osasta, joista toisessa on luetteloitu kaikki yrityksen hallussa oleva varallisuus (Vastaavaa) ja toisessa on luetteloitu yrityksen velat eri sidosryhmille (Vastattavaa). Molempien puolien loppusummat ovat samat, koska kaikki kertyneet voittovarot ja muukin oma pääoma katsotaan olevan yrityksen velkaa omistajille. Voidaan myös tulkita, että kaikki Vastaavissa lueteltu omaisuus on hankittu yritykseen Vastattavissa mainitulla omalla tai vieraalla pääomalla.

Omaisuuksien tasearvot ovat yleensä lähellä käypää arvoa.

Vastaavissa olevan **kuluvan omaisuuden arvona käytetään hankintahintaa vähennettynä kertyneillä suunnitelman mukaisilla poistoilla**. Koska esimerkiksi työstökoneen poistot ovat juuri käyttöä vastaavia kulukirjauksia, niin silloin taseessa oleva jäännösarvo (= työstökoneen hankintahinta – poistot) on hyvin luotettava hinta-arvio kyseiselle koneelle.

Maa ja vesialueet ovat kulumatonta omaisuutta, joten niistä ei saa tehdä poistoja. Tästä syystä ne ovat taseessa yleensä arvostettu alkuperäiseen hankintahintaan. Tämä ei välttämättä vastaa käypää arvoa, koska maan arvo nousee vuosien varrella. Näin syntyneitä arvostusvirheitä yritykset voivat korjata tekemällä arvonkorotuksen.

Arvonkorotuksessa maan tai rakennuksen arvo nostetaan taseen vastaavissa korkeintaan sen käypään arvoon. Saman suuruinen korotus tehdään vastattavissa olevaan oman pääoman arvonkorotusrahastoon. Korotuksen jälkeen omaisuuden tasearvot ovat lähellä käypää arvoa ja arvonkorotusrahasto kertoo, paljonko omistajille on kertynyt saatavaa omaisuuden arvonnousun ansiosta. Arvonkorotus täytyy purkaa, jos omaisuuden arvo myöhemmin laskee.

Arvonkorotuksia ei ole pakko tehdä eikä niistä ole mitään verotuksellista hyötyä yritykselle. Tästä syystä monien yritysten tasearvot ovat liian pieniä. Tämä ei kuitenkaan aiheuta luottotappion vaaraa tasetta lukevalle henkilölle, koska yrityksen todellinen taloudellinen asema on tasetta parempi. Arvonkorotus parantaa yrityksen tunnuslukuja ja siksi se usein tulkitaan yrityksen huono tuloksen peittelyksi.

Tietyissä tilanteissa omaisuuden arvo voi myös laskea ja tällöin tasearvot ovat liian korkeita. Suhdanteiden aiheuttamia arvonalentumisia tasearvoihin ei saa tehdä. Pysyvät arvonalentumiset yritys voi kirjata taseeseen ja hyödyntää ne myös tuloslaskelman kulukirjauksina saaden veroasteen mukaisen hyödyn itselleen. Tämän takia pitkäaikaisia yliarvostuksia yritysten taseissa ei juurikaan ole.

Aineettomien hyödykkeiden riveiltä voi paljastua yrityksen tulokseteko-ongelmia.

Toimipisteiden perustamismenot, tutkimusmenot ja kehittämismenot yritys voi kirjata suuria hankintoja lukuun ottamatta vuosikuluksi. **Jos yrityksen tulos ei kestä kulujen kirjaamista yhdellä kertaa, niin silloin yritys saa aktivoida osan kuluista.** Aktivointi tarkoittaa, että kuluja ei kirjata tuloslaskelmaan, vaan taseeseen, josta ne puretaan kuluksi tulevien vuosien tuloslaskelmissa suunnitelman mukaisina poistoina. Tästä syystä kyseiset summat taseessa eivät juurikaan kuvaa yrityksen varallisuutta vaan enemmänkin yrityksen heikkoa tulokuntoa. Aloittavassa yrityksessä aktivointeja on paljon, koska tuottoja on vähän suhteessa alkuvaiheen perustamis- ja tuotekehityskustannuksiin.

Muutkin aineettomat hyödykkeet ovat vähän kyseenalaisia omaisuuseriä. **Liikearvoa syntyy, kun ostetaan yritys, jonka hinta on enemmän kuin sen substanssiarvo (= varat – velat).** Jos tyhmyksissään maksaa liikaa, niin silloin syntyy paljon liikearvoa. Tuskinpa ostava yritys siitä rikastuu, vaikka tase numeraalisesti vahvistuukin.

Aineettomat oikeudet ovat patenteja, käyttöoikeuksia tai muita vastaavia oikeuksia. Niitä ostetaan usein omilta sidosryhmiltä ja siksi niiden ostohinta voi olla liian korkea.

Yhteenvedona voi todeta, että hyvillä yrityksillä ei ole aktivointeja aineettomissa hyödykkeissä ja suuret summat ovat aina epäilyttäviä.

Kriisiyhtiöissä vaihtuvat vastaavat voivat olla yliarvostettuja.

Varastojen ja saatavien arvo on yleensä varsin lähellä käypää arvoa. Mahdolliset arvonalentumiset ja luottotappiot voi kirjata kuluksi ja silloin niistä saa heti veroastetta vastaavan hyödyn.

Varastot arvostetaan hankintahintaan ja saatavat nimellisarvoon. Yritys voi itse määrittellä, milloin joku varastoerä katsotaan epäkurantiksi ja tuhotaan. Saatavien osalta menetys on kirjattava kuluksi viimeistään silloin, kun asiasta saadaan oikeuden päätös. **Kriisiyhtiöissä tulos ei kestä kulukirjauksia ja siksi vaihtuvissa vastaavissa voi olla arvotonta tavaraa ja todellisuudessa jo menetettyjä myyntisaatavia.**

Konsernien sisäisissä erissä on riskejä.

Sisäiset sijoitukset, saatavat ja velat ovat yleensä täysin vakuudettomia, joten niiden osalta luottoriski on suuri. Uusissa tilinpäätöksissä ne täytyy aina esittää taseessa eikä liitetiedoissa kuten ennen. Suuret sisäiset erät osoittavat, että yritys ei ole kovinkaan itsenäinen liiketoimissaan. **Jos jollakin konsernin osalla alkaa mennä todella huonosti, niin siitä aiheutuu luottotappioita myös terveille osille. Seurauksena voi olla konsernin kaatuminen yksikkö kerrallaan kuin korttitalo.** Tästä syystä on suositeltavaa aina analysoida myös konsernitilinpäätös yksittäisen tytäryhtiön tilinpäätöksen lisäksi.

Rahat ja pankkisaamiset eivät kerro yrityksen maksuvalmiutta.

Moni pieni velkoja vertaa omia saataviaan yrityksen taseessa näkyviin rahoihin ja pankkisaataviin. Vaikka yrityksellä on taseen mukaan paljon käteistä, se ei kuitenkaan kerro maksuvalmiudesta mitään, koska kyseessä on vain tilivuoden viimeisen päivän tilanne. **On erittäin helppo järjestää tyhjäänkin kassaan vuoden viimeisenä päivänä kohtuullisesti rahaa, joka sitten näkyy tilinpäätöksessä koko vuoden.** Voisi sanoakin, että **jos ongelmayhtiön rahat ovat taseenkin mukaan lopussa, niin silloin yrityksellä on kassakriisin lisäksi myös taitamaton talousjohtaja** eli asiat ovat todella huonosti.

Joskus näkee huonojenkin yritysten tilinpäätöksissä hyvin suuria summia rivillä rahat ja pankkisaamiset. Syynä voivat olla pankkien vaatimat valuuttalainojen vastatalletukset tai pitkäaikaisten lainojen vakuutena olevat talletustodistukset. Yrityksen maksuvalmiutta kyseiset erät eivät millään tavoin paranna. **Ääriesimerkkinä voi mainita pk-yrityksen, jolla oli 10 mmk:n valuuttalainan vastatalletuksena 9 mmk shekkitilillä. Tase näytti hienolta, mutta käytännössä yritys maksoi miljoonan nettovelasta vuosikorkoa noin 1 mmk eli korko oli lähes 100 %. Maksuvalmius oli aika kireä.**

Oma pääoma on edullista lainaa omistajilta.

Omaa pääomaa kertyy osakeanneista ja tilikausien voitoista. Omaa pääomaa ei lyhennetä eikä sille makseta korkoa ja osinkojakaan ei ole pakko maksaa. Voittovaroja voidaan myös siirtää rahastoihin, jolloin niitä ei saa ottaa osinkoina ulos. Näistä syistä **oma pääoma on erittäin edullista lainaa yritykselle ja kertoo, kuinka paljon yritys kestää tappioita.** Jos oman pääoman osuus taseesta on yli 30 %, niin silloin yrityksen vakavaraisuus on hyvä. Jos osuus laskee alle 20 %:n, niin toimialasta riippuen on syytä jo huolestua. **Alle 10 %:n omavaraisuus harvoin riittää edes yhden vuoden merkittävään tappioon.**

Tilinpäätössiirtojen kertymä on käytännössä verottamattomia voittovaroja. Nykysuositus on, että yritys erittelisi ne taseessa veroasteen mukaan laskennalliseksi verovelaksi vieraaseen pääomaan ja omaksi pääomaksi riville vapaaehtoisista varauksista ja poistoerosta siirretty osuus.

Varauksia ei saa enää piilotella.

Aikaisemmin oli mahdollista kirjata eläkesäätiölle menevät eläkevaraukset kuluksi tuloslaskelmaan, mutta niitä ei tarvinnut maksaa eläkesäätiölle eikä näyttää velkana taseessa. Ne vain kirjattiin eläkevastuun kasvuksi entisten vastuiden lisäksi. Eräässä pörssiyhtiössä vastuuvajaus ehti kasvaa parin miljardin markan suuruiseksi ennen kuin eläkkeiden ulosmaksu tuli ajankohtaiseksi. Rahaa eläkevelan maksuun ei ollut, joten velka jouduttiin kuittaamaan eläke-etuja heikentämällä ja antamalla yhtiön osakkeita osittaisena korvauksena.

Laman aikana 90-luvulla monissa yrityksissä eläkevastuuvelat jouduttiin purkamaan täysin vastikkeettomasti eläke-eduista luopumalla. Vaihtoehtona olisi ollut yrityksen konkurssi, jolloin eläke-etujen lisäksi olisi mennyt myös työpaikka.

Nyt eläkevaraukset on näytettävä velkana ja eläkesäätiön vastuuvajaus on katettava maksamalla rahat säätiölle. **Vuoden 2000 jälkeen vastuuvajasta ei enää saa olla.**

Vieras pääoma on yleensä arvostettu oikein taseessa.

Vieras pääoma on taseessa jaoteltu pitkäaikaisiin ja lyhytaikaisiin velkoihin. Lyhytaikaiset on maksettava seuraavan tilivuoden aikana kokonaan pois, mutta pitkäaikaisia ei tarvitse lyhentää seuraavalla tilikaudella lainkaan. **Lyhytaikaisten nopea kasvu antaa aiheen epäillä yrityksen luottokelpoisuuden olevan heikkenemässä.** Jos lyhytaikaisten velkojen määrä on suurempi kuin vaihtuvien vastaavien ja rahoitusvarojen määrä, niin silloin yritys tarvitsee uutta lainaa entisten velkojen maksamiseen.

Vieras pääoma on yleensä täsmälleen oikeassa arvossa taseessa. Vain valuuttalainat voivat aiheuttaa ongelmia, koska pitkäaikaiset ja varsinkin kertalyhenteiset bullet-lainat voivat olla taseessa lainan ottopäivän kurssin mukaan. **Mahdolliset devalvaatiotappiot eivät näy taseessa ja purkautuvat vasta lainan takaisinmaksun hetkellä.** Euron ansiosta tämä ongelma on jo pääosin poistunut.

Tase antaa luotettavan kuvan yrityksen taloudellisesta asemasta.

Nykyinen EU-direktiivien mukainen **tase on luotettava ja yleensä varovainen arvio yrityksen varallisuudesta.** Tilanne on muuttunut ratkaisevasti parempaan suuntaan viimeisen viiden vuoden aikana. Vielä 90-luvun alkupuolella varsinkin ulkomaalaisten oli lähes mahdotonta saada oikea kuva yrityksen taloudellisesta asemasta suomalaisen tilinpäätöksen perusteella.